

כינוס רשות המחקר וההערכה KEd-2020

יום רביעי כה' בטבת תש"ף – 22 בינואר 2020

א'להו חכט – הלל מכלל אדט (פרקי אבות פרק ד משנה א)

קישור לתמונות מהכינוס

רשימת ההרצאות, על-פי סדר הופעתן בכינוס:

הרצאת פתיחה:

"מנהיגות יוצרת מציאות", חפצי זוהר, סגנית ומ"מ ראש העיר, מחזיקת תיק החינוך, עיריית ב"ש

סבב ראשון

1. קידום השקעה אג'נטית והכוונה עצמית בבית הספר היסודי "תומר" בבאר שבע, מודל שותפות אקדמיה-שדה, מהתיאוריה לפרקטיקה, אילנית בר-טוב [מנהלת בית הספר הממלכתי ניסויי "תומר" באר-שבע], חיה קפלן [המרכז למוטיבציה והכוונה עצמית, המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]
2. אתגרים של עובדות מקצועות הבריאות במסגרת חינוך, אסתי גולדבלט [המכללה האקדמית לחינוך אורות ישראל]
3. תכנית התערבות גרפ-מוטורית בשילוב האזנה למוזיקה לקידום הכתיבה הידנית בקרב תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות, שירלי הר-צבי (הכהן), ליאת מרציאנו [המכללה האקדמית לחינוך תלפיות]
4. נוכחות הוראתית בקהילת מעשה מתקשבת סינכרונית רב תרבותית, ליאור סולומוביץ [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]
5. חינוך לאמנויות בגן הילדים בישראל בזיקה לתפיסת החינוך האסתטי של אליוט אייזנר, יעל ניאגו [המכללות האקדמיות גורדון ושאנן]

סבב שני

1. העולם המצניע והעולם המדבר - "הילכו שניהם יחדיו?": החינוך החברתי מיני מנקודת מבטן של גננות חרדיות, מיכל שרייבר-דיבון [המכללה האקדמית לחינוך תלפיות, אוניברסיטת בר אילן], איריס מנור – בנימיני [אוניברסיטת חיפה, המכללה האקדמית לחינוך תלפיות]
2. תרומת תכנית התערבות המשלבת הברקות מילים לשיפור יכולת הכתיב בקרב תלמידי כיתה ב' עם הפרעות למידה ספציפיות, שירלי הר-צבי (הכהן), רותם פרל [המכללה האקדמית לחינוך תלפיות]
3. אימוץ מדדי עושר לקסיקלי לעברית והערכת יעילותם לבדיקת התקדמות ברכישת עברית כשפה שנייה לערבית, איהאב אבו רביעה [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי, אוניברסיטת בן גוריון בנגב]
4. שינוי תפיסות ועמדות באמצעות דיונים מקוונים בין לאומיים בפורמט דיבייט באמצעות משחק תפקידים, לירון אוחיון שוקטי [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]
5. מאפייני שיח העמיתים בקרב ילדים בני שנתיים וחצי עד שלוש שנים, בעת משחק בפינה הסוציו-דרמטית, אריהלית בן צבי [מכללת תלפיות]

סבב שלישי

1. סטודנט, האקר ומה שביניהם, יוליה כץ, מומחית לאסטרטגיית הגנה בסייבר.
2. "מנהיגות יוצאת לאור" ספר משותף של תלמידים עם לקויות ראייה וסטודנטיות מתכנית המצוינים רג"ב, ורד יפלא-וישקרמן [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]
3. תרומת תכנית התערבות המשלבת משחק אנלוגיות במחשב לשיפור יכולת הכתיב בקרב תלמידי כיתה ד', שירלי הר-צבי (הכהן), חן נוריאל [המכללה האקדמית לחינוך תלפיות]
4. תפיסות של מורים למתמטיקה לגבי התנסותם במבחני בגרות פנימיים בתהליכי הערכה חלופית, מנאר עג'אוי, אליק פלטינק [מכללת אורנים - המכללה האקדמית לחינוך]
5. הפרופיל הפסיכולוגי של היזם החברתי, הילה כהן [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]
6. תכנית התערבות לקריאת ספרים עם פעוטות בחברה הבדואית בנגב: שותפות בין האקדמיה לקהילה, סמר אלדינה, אמאל אבו סעד, מרים אלחמאמדה, יהודית זמיר, הוידה אלהואשלה [המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי]

קידום השקעה אג'נטית והכוונה עצמית בבית הספר היסודי "תומר" בבאר שבע, מודל שותפות אקדמיה שדה – מהתיאוריה לפרקטיקה

חיה קפלן
המכללה האקדמית לחינוך ע"ש ק"י

אילנית בר-טוב
בית הספר הממלכתי ניסויי "תומר" בבאר-שבע

בית הספר הממלכתי "תומר" בבאר שבע הוא בית ספר יסודי ניסויי המונה 300 תלמידים והוא מאופיין במדד טיפוח גבוה. ביה"ס פועל בשיתוף אגף ניסויים ויוזמות ומשתתף לרשת בתי ספר מבוססי SDT שמוביל המרכז למוטיבציה והכוונה עצמית במכללה האקדמית לחינוך ע"ש ק"י. ד"ר חיה קפלן היא היועצת האקדמית המלווה את הניסוי לכל אורכו בשיתוף צוות הרשת. השנים הראשונות של ההתערבות הוקדשו ללמידת עקרונות התיאוריה, הבניית סביבה התומכת בצרכים פסיכולוגיים ובניית מגוון מתודות הוראה-למידה, כמו גם תהליכים חברתיים בהקשר זה. בארבע השנים האחרונות בחר ביה"ס להתמקד בתיאוריה של ריב (Reeve, 2013), במרכז עומד המושג Agentic Engagement. בבית הספר פותחו תפיסה וכלים שונים שמאפשרים לתלמידים להיות אג'נטים ולקדם עבור עצמם סביבה שתומכת בצורכיהם – שייכות, מסוגלות ואוטונומיה.

הניסוי מלווה במחקרים שקיימו ד"ר חיה קפלן וצוות הרשת. מהמחקר האיכותני שקיימה ד"ר חיה קפלן בשנה"ל תשע"ט נמצא כי המורים עברו תהליך הפנמה של עקרונות ה-SDT, הם משתמשים בשפה התיאורטית כדי לתאר את הפרקטיקה שלהם, מציגים מגוון פרקטיקות לתמיכה בהכוונה עצמית של תלמידים וליצירת סביבה תומכת בצרכים בכיתה. כמו כן, המורים מציגים את תפיסתם סביב השאלה: מהי אג'נטיות של תלמידים ונותנים דוגמאות כיצד הם מקדמים אג'נטיות ותומכים בה והם מציגים את תהליכי השינוי שחוו התלמידים.

בהרצאה יוצגו הצורך שהוביל לשינוי ולחשיבה מחוץ לקופסה ותוכנית ההתערבות הבית ספרית (תהליכים ותוצרים). נתאר, לדוגמה, כלי אחד שנבנה – "יומן המתנ"ה לתלמיד הנחוש". היומן כולל מיפוי החח"מ (חוזקות, הזדמנויות, חולשות ומעכבים) המאפשר לתלמיד לבחור באמצעות דיאלוג מטרות רלוונטיות לשינוי ולחתור להשגתן. הכלי כולל גם "מד נחישות" שמאפשר לילד לזהות את רמת סיפוק הצרכים שלו בשיעור ספציפי ולשוחח על כך עם המורה.

תוכנית ההתערבות והמחקר מאפשרים להבין כיצד ניתן ליישם תיאוריה ולהופכה לתיאוריה חיה שתשפיע הן על התלמידים הן על המורים. בהרצאה יתאפשר לנו להציג עמיתות בין האקדמיה לבין השדה, והיא עשויה להיות מודל והשראה לשינויים שניתן לחולל במערכת החינוך במטרה לספק לילדים את התנאים המיטביים להתפתחות בכל תחומי החיים ולהכניס באופן מיטבי לכישורים הנדרשים במאה ה-21.

מקור

Reeve, J. (2013). [How students create motivationally supportive learning environments for themselves: The concept of agentic engagement](#). *Journal of Educational Psychology*, 105, 579-595

אתגרים של עובדות מקצועות הבריאות במסגרות חינוך

אסתי גולדבלט

המכללה האקדמית לחינוך "אורות ישראל"

עובדי מקצועות הבריאות בישראל מקבלים הכשרה במוסדות אקדמיים. חלקם משתלבים בעבודה במסגרות של החינוך המיוחד מתוקף חוק חינוך מיוחד התשמ"ח (משרד החינוך, 1988). מסגרות אלה הפכו למערכות מורכבות, הדורשות תיאום בין אנשי מקצוע שונים. בספרות מדווחים חסמים בעבודת עובדי מקצועות הבריאות במערכת החינוך, אך הנושא טרם נחקר בישראל.

מטרת מחקר זה הייתה לבדוק את ההתייחסות של עובדות מקצועות הבריאות במערכת החינוך לעבודתן במסגרות חינוך. שאלות המחקר: כיצד עובדות מקצועות הבריאות תופסות את עבודתן במסגרות חינוך, והאם קיימים חסמים במתן טיפול מיטבי לתלמידים.

במחקר השתתפו חמש מרפאות בעיסוק וחמש קלינאיות תקשורת העובדות במערכת החינוך. כולן למדו בזמן עריכת המחקר ב"קורס ההתאמה לעובדי מקצועות הבריאות ומטפלים באומנויות" מטעם משרד החינוך במכללה האקדמית לחינוך "אורות ישראל". העבודות שהמשתתפות הגישו במהלך לימודיהן נותחו בניתוח תוכן איכותני.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שהעובדות מעריכות את עבודת הצוות הרב-מקצועי הקיימת במערכת החינוך, אם כי קיימים מספר חסמים לעבודת צוות מיטבית. העיקריים שבהם הם היעדר ישיבות צוות קבועות ופערי עמדות בין עובדות מקצועות הבריאות לצוות החינוכי. כמו כן, המשתתפות במחקר ציינו היעדר קשר רציף עם הורים, ולדעתן הוא הפחית את יעילות הטיפול. קשיים בעבודה במערכת החינוך כללו היעדר ציוד מקצועי הולם וחדר טיפולים מתאים, הדרכה מוגבלת, היעדר התמחות ופיצול עבודה בין מספר מסגרות חינוך. עובדות מקצועות הבריאות מודעות לגישה האקולוגית למוגבלות, אך מרביתן עדיין מבצעות טיפולים לפי המודל הרפואי.

נראה שדרוש שינוי מערכתי כדי לעבור למודל טיפול אקולוגי במסגרות חינוך. כמו כן, מומלץ לפתח דרכים חלופיות לשמירה על קשר רציף עם הורים ומתן הדרכה לעובדי מקצועות הבריאות.

תוכנית התערבות גרפומוטורית בשילוב האזנה למוזיקה לקידום הכתיבה הידנית בקרב תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות

שירלי הר-צבי (הכהן) וליאת מרציאנו
מכללת תלפיות

כתב היד נשאר כישרון התפתחותי חשוב, על אף הטכנולוגיה המתפתחת והשימוש במחשבים. לרכישת יכולת הכתיבה השפעה מכרעת על הצלחה אקדמית ועל הערכה עצמית (Feder & Majnemer, 2007). הכתיבה כוללת מרכיבים, כמו שליטה מוטורית עדינה, אינטגרציה דרצדדית ויזואלית-מוטורית ותכנון מוטורי. היא משפיעה על תפקודי המוח ומשפרת תפקודי למידה אחרים. גם למוזיקה השפעה על תפקודי המוח ועל מיומנויות גרפומוטוריות (Bilgehan & Gulnihal, 2017).

עמים רבות תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות מקבלים הקלות בתחום הכתיבה ואף נמנעים מלכתוב בשיעורים או במבחנים. מטרת המחקר הייתה לבדוק את תרומת ההשתתפות בתוכנית התערבות בתחום הכתיבה הידנית המשלבת האזנה למוזיקה לקידום יכולת הכתיבה בקרב תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות.

במחקר השתתפו 20 תלמידי כיתה ה' עם הפרעות למידה ספציפיות משני בתי ספר. קבוצת הניסוי השתתפה בתוכנית התערבות לשיפור מיומנויות גרפומוטוריות בשילוב האזנה למוזיקה. קבוצת הביקורת עבדה לפי תוכנית הלימודים הרגילה. תוכנית ההתערבות כללה שישה עשר מפגשים, ובמהלכם התלמידים האזינו למוזיקה תוך כדי אימון בתחום הכתיבה הידנית. האימון כלל ארגון הכתיבה, עיצוב אותיות ומהירות הכתיבה. במבחני הפרה והפוסט נבדקו המדדים: מהירות הכתיבה, שמירה על רווחים, שורתיות, עיצוב הכתב וכיוון הכתב.

ממצאי מחקר זה עולה כי אימון ממוקד בכתיבה ידנית בליווי האזנה למוזיקה בקרב תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות משפיע על יכולת הכתיבה בכל המדדים שנבדקו. המסקנה היא שגם בכיתות הגבוהות של בית הספר היסודי אפשר לקדם את יכולת הכתיבה בקרב תלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות. למחקר זה השלכות חינוכיות חשובות: יש להשתמש בהאזנה למוזיקה כאמצעי לשיפור יכולת הכתיבה של תלמידים, והיא אף תוביל לשיפור יכולות אקדמאיות נוספות, כמו ארגון ושימור ידע ויכולות קוגניטיביות (Altenmuller & Schlaug, 2013).

מקורות

- Altenmuller, E. & Schlaug, G. (2013). The beneficial effects of music making on neurorehabilitation. *Acoustic, Science & Technology*, 34 (1), 5-12.
- Bilgehan, E. & Gulnihal, G. (2017). *The use of Orff-based music activities for educational and therapeutic purposes with disadvantaged group of Romani children*. Department of Special Education. Faculty of Education, Uludag University: Bursa, Turkey.
- Feder, K., & Majnemer, A. (2007). Handwriting development competency and intervention. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 49 (4), 312-317.

נוכחות הוראתית בקהילת מעשה מתקשבת סינכרונית רב־תרבותית

ליאור סולומוביץ
המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

בעידן של מידע וידע, קהילות מעשה מאפשרות תהליך למידה משותף והבניית ידע המוביל להתפתחות מקצועית ולשיפור המומחיות (Wenger, 1998). בקהילות אלו מתקיימת נוכחות הוראתית (Teaching presence) המוגדרת כעיצוב, כהשגחה, וכהכוונה של התהליכים החברתיים והקוגניטיביים שמטרתם יצירת למידה משמעותית (Archer, Enderson & Garrison, 2003).

המחקר בחן את הנוכחות ההוראתית בקהילת מעשה מתקשבת רב־תרבותית שמטרתה הייתה לבחון שיתוף פעולה סביב מערכות אקולוגיות הנוגעות ביחסים בין האדם והסביבה בנגב ולקדמו.

הקהילה כללה מורים למדעים ולאקולוגיה מהמגזר היהודי והבדואי, המגיעים מרחבי הנגב והערבה והמתגוררים בערים, בעיירות פיתוח, בקיבוצים וביישובים בדואיים מוכרים ובלתי־מוכרים.

קהילת המעשה המתקשבת דנה בנושאים המבוססים בעיקר על תיאורים של מערכות חברתיות אקולוגיות והשוואות ביניהן. לעיתים דיונים אלו היו טעונים בשל הרקע האישי, הדעות והתפיסות התרבותיות השונות המבדילות בין המשתתפים.

תהליך הלמידה הקבוצתי והנוכחות ההוראתית היו מבוססים על סביבה מתקשבת, והיא פעלה באמצעות תקשורת סינכרונית קולית. בספרות ישנה התייחסות מועטה לנוכחות הוראתית בסביבת למידה סינכרונית המבוססת קול שבה המשתתפים נפגשים יחד אך אינם רואים זה את זה (Kuo, Walker, Belland, Schroder & Kuo, 2014). מערכות אלו אינן מאפשרות רמזים גופניים הנחוצים לתחושה של קרבה ושייכות. לעומתן שיחת פנים מול פנים המבוססת על וידאו והכוללת מחוות גופניות מאפשרת אינטראקציות שונות מענה לצורך הרגשי, החברתי והקוגניטיבי (Themelis, 2014).

השאלה שנחקרה הייתה: "כיצד הנוכחות ההוראתית משפיעה על השיח ועל תהליך הלמידה?"

הגישה המחקרית בעיקרה איכותנית, והיא מבוססת על סוגה של חקר מקרה שמסייעת להבין את התופעה החברתית הקרויה "קהילת מעשה מתקשבת". התיעוד והניתוח של מפגשי קהילת המעשה המתקשבת אפשרו לבנות תיאוריה מהשדה ולהפיק מודל המאפשר התבוננות מעבר למקרה הספציפי של המורים.

הממצאים מלמדים כי בקהילה הנחקרת הנוכחות ההוראתית אפשרה אופנים שונים של הוראה, ואלו יצרו איכות למידה שונה. במהלך מפגשי הקהילה התקיים תהליך למידה מעמיק ורציף שנבע מהנוכחות ההוראתית שהפגינו המנחים, והיא התבססה על גמישות שאפשרה ללומדים שוויון ולמידה מעמיקה ומשמעותית. המנחים נתקלו בדילמות שונות, כגון שליטה מול חופש; דמיון מול שוני; יצירת השוואות; מתן אפשרות למשתמשים להוביל את הדיון; מעבר בין שיח קוגניטיבי לשיח רגשי ועוד. כדי להתגבר על הדילמות הם תפקדו כמתווכים המודעים לצורכי המשתתפים ולסביבה הסינכרונית שבה פעלה הקהילה. מלבד זאת גם השוני הגדול בין סגנונות ההנחיה של המנחים השפיע על הדינמיקה של השיחה.

תרומתו החדשנית של המחקר היא בהבנה עמוקה של הדרכים שבהן עודדו המנחים למעורבות בתהליך למידה שיתופי סינכרוני. בסיס הידע שנצבר במחקר מאפשר לגופים חינוכיים המעוניינים בכך להפעיל קהילות מעשה סינכרוניות המסייעות בתהליך עיצוב הזהות התרבותית והמקצועית של המורים ואף מרחיבות את ההתמקצעות ואת שיתוף הפעולה והידע בין בתי הספר והמורים.

מקורות

- Akyol, Z., & Garrison, D. R. (2008). The development of a community of inquiry over time in an online course: Understanding the progression and integration of social, cognitive and teaching presence. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 12, 20.
- Allwood, J., & Schroeder, R. (2009). Intercultural communication in a virtual environment. *Journal of Intercultural Communication*, (4)
- Morgan, T. (2011). Online classroom or community-in-the-making? instructor conceptualizations and teaching presence in international online contexts (winner 2011 best research article award). *International Journal of ELearning & Distance Education*, 25(1)
- Rose, E. (2014). "Would you ever say that to me in class?": Exploring the implications of disinhibition for relationality in online teaching and learning. Paper presented at the 9th International Conference on Networked Learning, 253-260.
- Sang, G., Valcke, M., Braak, J. v., & Tondeur, J. (2010). Student teachers' thinking processes and ICT integration: Predictors of prospective teaching 224 behaviors with educational technology. *Computers & Education*, 54(1), 103-112.

חינוך לאומנויות בגן הילדים בישראל בזיקה לתפיסת החינוך האסתטי של אליוט אייזנר

יעל ניאגו

המכללות האקדמיות "גורדון" ו"שאנן"

חינוך לאומנויות נתפס כליבת העשייה החינוכית בגן הילדים. הוא כולל שני ערוצי חינוך השלובים זה בזה – חינוך מבוסס אומנויות (דיסציפלינרי) וחינוך באמצעות אומנויות (אינסטרומנטלי). שניהם שזורים בתפיסתו המקיפה של אייזנר על ידע אסתטי המציבה את האומנויות כבסיס ללמידה ולהוראה.

עד היום התפרסמו מחקרים מעטים העוסקים בחקר החינוך לאומנויות במערכת החינוך בישראל וגם לא נערך מחקר מקיף המתייחס לחינוך לאומנויות בגן הילדים. מחקר זה הוא הראשון מסוגו, והוא משלים את הידע התיאורטי והמחקרי החסר בתחום. המחקר חושף את התפיסה החינוכית-אסתטית ואת העשייה החינוכית-אומנותית הן המוסדית (משרד החינוך) הן זו של הפרקטיקה החינוכית והמקצועית (הגננות). תפיסות אלו עולות בקנה אחד עם תפיסתו של אייזנר ומובילות ליצירת מודל, המציע מסגרת רעיונית וגישה יישומית על פי שלושה ממדים מרכזיים (תפיסה, גישות וביטויים פרקטיים). המחקר הוא חלק מעבודת דוקטור בהנחיית פרופ' שפרה שינמן באוניברסיטת חיפה.

מטרת המחקר היא להציב פרספקטיבה היסטורית של התפתחות החינוך לאומנויות בגן הילדים בשבעת העשורים שמקום המדינה ועד היום (1948-2019), לאפיין את התפיסות החינוכיות-אסתטיות של הפעילות החינוכית אומנותית שהתפתחו בגן הילדים ולשמש נדבך חשוב לקביעת מודל רעיוני ופרקטי לחינוך לאומנויות בגן הילדים.

המחקר נערך בדרך של מחקר איכותני ששורשיו בגישה הקונסטרוקטיביסטית, שהוביל להמשגה רעיונית ולהבנת אפשרויות יישום החינוך לאומנויות בפרקטיקה החינוכית. חקר המאפיינים הייחודיים של החינוך לאומנויות בגן נערך באמצעות מחקר היסטורי ומחקר אמפירי הכולל ניתוח טקסטים וראיונות עומק עם גננות מארבעה מגזרים בחברה הישראלית.

הממצאים מצביעים על האומנויות בגן הילדים כדרך של ידיעה ועשייה וכפרקטיקה של שילוב גישות (דיסציפלינרית וחופש-אומנותית אינסטרומנטלית). מעמדן הדיסציפלינרי של האומנויות בגן תלוי בידע המקצועי של הגננת, בזיקתה לאומנויות, בסגנון ההוראה ובתפקוד המפקחת. לגננת נחוצות אוטונומיה והכשרה להטמעת אומנויות מבוססות דיסציפלינה ולשילוב מושכל של האומנויות בתחומי ידע חופש-אומנותיים הנלמדים בגן. הממצאים מלמדים על קשיים בביצוע המדיניות של משרד החינוך ובהטמעת תפיסתו בפרקטיקה. הממצאים מציעים מקור ידע להבנת הפערים שבין התפיסה המוסדית לבין ביטוייה הפרקטיים, והם אף מציעים דרכי התמודדות לצמצום הפערים בזיקה לתפיסת החינוך האסתטי של אייזנר.

העולם המצניע והעולם המדבר – "הילכו שניהם יחדיו?"

החינוך החברתי-מיני מנקודת מבט של גננות חרדיות

איריס מנור-בינמיני

מיכל שרייבר-דיבון

אוניברסיטת חיפה, המכללה האקדמית "תלפיות"

המכללה האקדמית "תלפיות", אוניברסיטת בר-אילן

החינוך המיני בגיל הרך מעסיק בשנים האחרונות את אנשי מערכת החינוך בכלל ומערכת החינוך הקדם-יסודי בפרט. זאת משום שלאחרונה ילדים רבים נחשפים להטרדות מיניות ולניצול מיני. שכיחות מקרי תקיפה מינית של ילדים מדאיגה ביותר הן בחברה הכללית הן בחברה החרדית. בחברה החרדית נושא המין הוא טאבו – אין מדברים עליו, והוא מכונה "מעשה לא טהור". לכן, ביקשנו לבדוק את חוויותיהן של גננות חרדיות בעקבות התמורות החלות בחינוך המיני בחברה הכללית לצד החינוך שבו הן חונכו, בחברה שבה הן חיות ואשר בה הן מחנכות את הדור הבא.

במחקר זה השתתפו אחת עשרה גננות-אם, העובדות בגני ילדים (חרדיים וממלכתיים דתיים) במדינת ישראל והמגדירות עצמן חרדיות. כולן רואיינו בריאיון מובנה למחצה. ניתוח הנתונים התבסס על תיאוריה מעוגנת שדה, והוא כלל שלושה שלבים: ניתוח ראשוני, ניתוח ממפה וניתוח ממוקד.

ממצאי המחקר חושפים כי משתתפות המחקר חיות בשני עולמות: עולם החברה החרדית שמנהלים הגברים ועולם הגן החרדי שהן מנהלות. שני עולמות אלה באים לידי ביטוי בחיי היומיום בגן: לעיתים הגן מייצג את תפיסת החברה החרדית – הצנעה, השקטה והשתקה, ולעיתים הגן הוא ישות בפני עצמה עם כללים ונורמות משלו, ובו הגננות מאפשרות דיבור פתוח וחינוך למוגנות. לעיתים הגננות מאפשרות לעצמן לדבר ולנהוג בגן באופן שונה ממה שהן מאפשרות לעצמן בתוך החברה שבה הן חיות.

בהרצאה זו אנו מבקשות להציג את הדיבור – עוצמתו, תכיפותו, אפשרו, והמעשים הנעשים בעקבותיו. במחקר זה נראה כי דיבור זה הוא המגדיר את התמורות החלות בתחום החינוך החברתי-מיני בעבודתה של הגננת החרדית בגן הילדים.

תרומת תוכנית התערבות המשלבת הברקות מילים לשיפור יכולת הכתיב בקרב תלמידי כיתה ב' עם הפרעות למידה ספציפיות

שירלי הר-צבי (הכהן) ורותם פרל

מכללת תלפיות

הכתיבה היא תהליך מורכב הדורש פעילות קוגניטיביות ומטה-קוגניטיביות בשילוב מיומנויות מוטוריות וכלים רגשיים והתנהגותיים. בזמן הכתיבה הכותב משלב מספר סוגי ידע לשוניים ברזמנית: פונולוגי, מורפולוגי, אורתוגרפי, מורפופונולוגי וסמנטי (הר-צבי, 2005; Sayeski, 2011). מתלמידי כיתה ב' מצופה לכתוב נכון את הסיומות האופייניות למילים. אך פעולת הכתיבה לתלמידים עם הפרעות למידה ספציפיות פעולת הכתיבה קשה, והם צריכים ללמוד חוקים מורפולוגיים באופן מפורש כדי לכתוב נכון (Schiff & Levie, 2017). כך גם זמן רכישת האיות יוכל להתקצר.

מטרת מחקר זה היא לבדוק את התרומה של תוכנית התערבות המשלבת הברקות מילים לשיפור יכולת הכתיב בקרב תלמידי כיתה ב' עם הפרעות למידה. שיטת הברקת המילים היא שיטה לשיפור יכולת האיות (Miles, Rubin & Gonzalez-Frey, 2017). בשיטה זו – התלמידים רואים את המילה למשך כמה שניות, קוראים אותה, שמים לב לאותיות ההומופוניות המודגשות בה וכותבים את המילה.

במחקר השתתפו 24 תלמידי כיתה ב' עם הפרעות למידה. במבחני הפרה והפוסט נבדקה יכולת הכתיב לפי ארבעה מדדים: אותיות השורש, צורני תוספת, פונולוגיה וסה"כ השגיאות. תוכנית ההתערבות כללה עשרה מפגשים, ובהם עסקה קבוצת הניסוי בנושאים המרכזיים שעלו מתוך מבחן הקדם (כמו סיומת נקבה). הכללים המורפולוגיים הוקנו לאחר הברקת המילים וכתבתן. המילים שנבחרו ללמידה בתוכנית היו שונות מהמילים שעליהן נבחנו התלמידים במבחני הפרה והפוסט. קבוצת הביקורת עבדה לפי תוכנית הלימודים הרגילה.

בסיום המחקר נמצאו הבדלים מובהקים בין קבוצת הניסוי לקבוצת הביקורת בשני מדדים: סך כל השגיאות וצורני תוספת. לא נמצאו הבדלים מובהקים במדדים: פונולוגיה ואותיות שורש. יש להדגיש שבקרב קבוצת הניסוי נמצא שיפור גם ברצון שלהם לכתוב. מתוך ממצאי המחקר נראה, כי תוכנית התערבות באיות הכוללת הברקות מילים מסייעת לתלמידים עם הפרעות למידה לשפר את יכולותיהם בתחום הן מבחינת ידע וביצוע הן מבחינה רגשית. שיטה זו של הברקות מילים תוך הקניית חוקים מורפולוגיים – פשוטה לביצוע ויעילה בלימוד. לכן, יש מקום להמשיך לחקור אותה ואף להטמיע אותה בתוכנית הלימודים הכללית.

מקורות

הר-צבי (הכהן), ש' (2005). **אימון מטה קוגניטיבי בפתרון אנלוגיות לשוניות והשפעתו על יכולת האיות**. (עבודת גמר לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה). רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.

Miles, P. Rubin, G. & Gonzalez-Frey S. (2017). *Rethinking Sight Words*. Reading Teacher. 71(6), 715-726.

Sayeski, K. (2011). *Effective Spelling Instruction for Students with Learning Disabilities*. Intervention in School & Clinic. 47(2), 75-81.

Schiff, R. & Levie, R. (2017). *Spelling and Morphology in Dyslexia: A Developmental Study across the School Years*. Wiley Online Library DYSLEXIA 23: 324–344.

אימוץ מדדי עושר לקסיקלי לעברית והערכת יעילותם לבדיקת התקדמות ברכישת עברית

כשפה שנייה לערבית

איהאב אבו רביעה

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב

המילים הן אבני היסוד של השפה, שמהן נוצרים מבנים גדולים יותר כמו משפטים, פסקות וטקסטים (Read, 2000). ניתן אפוא לראות ברכישת הלקסיקון עדיפות עליונה בהוראת שפה, ולכן היכולת להעריך את מידת השליטה באוצר המילים היא חיונית. באמצעות מדדי עושר לקסיקלי ניתן לבדוק התקדמות ברכישת אוצר מילים (Johansson, 2009). רוב המחקרים המשתמשים במדדים לקסיקליים לבדיקת התקדמות ברכישת הלקסיקון של לומדי שפה שנייה בגילים שונים בוצעו על שפות אנליטיות, כמו אנגלית, ולא על שפות סינתטיות כמו העברית. בשפות סינתטיות משולבות יותר מילים בתיבה אחת מאשר בשפות אנליטיות (שבחדר לעומת *which is in the room*). תכונה זו של סינתטיות מאתגרת כאשר באים ליישם בעברית מדדים שפותחו במחקר על אנגלית.

מחקר זה דן באופן התאמתם של שלושה מדדים לקסיקליים: רמת מופשטות, גיוון לקסיקלי ודחיסות לקסיקלית – לשפה העברית, וביעילותם בהערכת התקדמות ברכישת העברית של דוברי ערבית בישראל. הקורפוס כלל 50 חיבורים טיעוניים שכתבו תלמידי כיתות ט' וי"א בתיכון בדואי בנגב.

מהניתוח הכמותי עולים כמה ממצאים: ראשית, רמת המופשטות עולה עם הגיל, כצפוי. לעומת זאת, מדד הדחיסות לא הראה את העלייה הצפויה עם הגיל. ההסבר המוצע הוא שהדחיסות הגבוהה יחסית בגיל הנמוך מצביעה על חוסר קישוריות ולכידות ולאו דווקא על כשירות לשונית גבוהה. בכיתה י"א תוכנית הלימודים מתמקדת בקישוריות, ולכן הדחיסות יורדת. שלישית, גם בדיקת הגיוון לא הניבה ממצאים מובהקים, כנראה בשל העובדה שבדיקה זו מושפעת מאורך הטקסט, שבכיתה ט' עדיין אינו מספיק לביצוע בדיקה מהימנה.

מסקנות: ניתן לחלק את המדדים הלקסיקליים לשני סוגים: בסיסיים, שניתן ליישם בכל רמת כשירות; ומתקדמים, שמצריכים רמת כשירות גבוהה למדי.

השלכות פדגוגיות: חשיפת העוסקים בהוראת שפה ומעריכיה למדדים אלו עשויה להיטיב את הבנתם בנוגע להתקדמות לקסיקלית של הלומדים ולשפר את אופן הערכת ההתקדמות לפי גיל.

מקורות

אבו רביעה, א' (2017). הגיוון הלקסיקלי, הדחיסות הלקסיקלית ורמת המופשטות כמדדי התקדמות ברכישת העברית כ' L2 לערבית של צעירים בדואים בנגב. חיבור לשם קבלת תואר מוסמך בלשון עברית, אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

Jarvis, S. (2013). Capturing the diversity in lexical diversity. *Language Learning*, 63, 87-106.

Johansson, V. (2009). Lexical diversity and lexical density in speech and writing: A developmental perspective. *Lund Working Papers in Linguistics*, 53, 61-79.

Lu, X. (2012). The relationship of lexical richness to the quality of ESL learners' oral narratives. *The Modern Language Journal*, 96(2), 190-208.

Read, J. (2000). *Assessing vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.

שינוי תפיסות ועמדות באמצעות דיונים מקוונים בינלאומיים בפורמט דיבייט באמצעות משחק תפקידים

לירון אוהיון שוקטי
המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

במהלך שלוש השנים האחרונות (2017-2019) מתקיים שיתוף פעולה בינלאומי ייחודי מקוון בין סטודנטים ישראלים בקורס "רבותיות" שבמכללת קיי בהנחייתה של ד"ר לירון אוהיון שוקטי לבין סטודנטים ממכללת ג'ון אבוט שבקנדה (John Abbott College) בהנחייתו של ד"ר אלאן וייס (Dr. Alan Weiss); הסטודנטים לומדים קורס במדעי הרוח הנקרא "מאבק הרעיונות בצילום מודרני". שיתוף הפעולה הבינלאומי מורכב משלושה מפגשים מקוונים סינכרוניים (באמצעות תוכנת GotoMeeting המאפשרת שיחה חיה מקוונת) ומארבעה מפגשים אסינכרוניים (בדיונים כתובים); המפגשים סובבים סביב דיון בשלושה סרטים ישראלים: 'עלטה' (2012), 'סופת חול' (2016) ו'תהיה ותהיה' (2005). הסטודנטים בשני הקורסים מתבקשים לצפות בשלושת הסרטים ולדון בכל פעם בשתי שאלות בסיס שממן מתפתח דיון חי וכן דיון מלווה כתיבה – בפורום הקורס באתר המודל הקנדי. אלו היו שתי שאלות הבסיס:

1. Does the film simulate or distort reality?
2. Do the problems the film raises relate at all to your own personal experiences?

במהלך המפגשים המקוונים – התוססים ומלאי העניין הסטודנטים מציגים דעות וחוויות שונות מחייהם המשיקות לתוכני הסרטים הנידונים, דנים בהן ומציגים גישות סוציולוגיות שונות לניתוח הסרטים. השיטה שבאמצעותה נערך הדיון כוללת דיבייט (מעמית) בסגנון פרלמנטרי באמצעות משחק תפקידים משתי נקודות מבט סותרות: א. deconstructed functionalists and Marxists ו-ב. deconstructed social constructionists.

המחקר על בסיס הנתונים הוא מחקר איכותני המבוסס על ניתוח תוכן וניתוח לשוני באמצעות הגישה מונחית סימן (sign oriented approach). אלו מטרות המחקר: 1. סקירת העמדות והתפיסות שמביעים הסטודנטים ובחינת ההבדלים בין הקבוצות השונות; 2. בדיקת שינוי עמדות ותפיסות קיימות של סטודנטים ישראלים וקנדיים זה כלפי תרבותו של זה – בתוך קורס קיים ולאורך זמן; 3. בדיקת שינוי עמדות ותפיסות של סטודנטים ישראלים וקנדיים בנוגע לתרבות הבית של עצמם – בתוך קורס קיים ולאורך זמן.

חשיבותו וחדשנותו של המחקר טמונות ברכיב הבינלאומי שלו אשר מאפשר לסטודנטים להביע עמדות ותפיסות באופן חופשי, בצורה כתובה ומדוברת, וכן להתבונן בסוגיות השונות מנקודות מבט שונות ומגוונות ולחשוב עליהן. ממצאים ראשוניים מצביעים על שוני ניכר בין העמדות שמביעות שתי הקבוצות המובחנות העיקריות (ישראלים/קנדים, יהודים/ערבים), ובין הדעות המובעות בכתב לבין אלו המובעות בעל פה. ישנה גם אינדיקציה לגבי שינוי דיאכרוני בתפיסות מסוימות.

מאפייני שיח העמיתים בקרב ילדים בני שנתיים וחצי עד שלוש שנים בעת משחק בפינה הסוציודרמטית

אריהלית בן צבי

מכללת תלפיות

מחקר זה בוחן את מאפייני שיח העמיתים המתקיים בין ילדים בני שנתיים וחצי עד שלוש שנים בעת משחק בפינה הסוציודרמטית במעון, הלוא היא פינת הבובות. הספרות המחקרית הענפה הקיימת בתחום זה עוסקת בדרך כלל בשיח הילדים המתקיים בין ילדי גן וילדים בכיתות א'-ב'. באשר לילדים צעירים יותר, המחקר מתמקד במשחק הסוציודרמטי ופחות בשיח העמיתים המתקיים במהלכו. החידוש במחקר זה הוא בהתמקדותו בשיח העמיתים המתקיים בעת משחק סוציודרמטי של ילדים צעירים מאוד, ילדי כיתת הבוגרים במעון, ובכך למעשה נבחנים מקרוב מאפיינים שעד כה נסקרו פחות.

מחקר זה אשר נערך במשך ארבעה וחצי חודשים במעון ביישוב בדרום הוא מחקר איכותני מסוגת חקר שיח ילדים, והוא מבוסס על המסגרת המחקרית של בלום-קולקה (2010) ושל ורדי-ראט וחברותיה (2019). בתקופת המחקר נערכו 18 תצפיות ובהן תועדו והוסרטו 11 ילדים בכיתת הבוגרים בעת ששיחקו בפינת הבובות, כחלק משגרת סדר היום. אירועי השיח תומללו ונותחו.

ממצאי המחקר מלמדים כי כבר בגיל צעיר זה מתקיים שיח עמיתים משמעותי בין הילדים ומופיעים ניצנים של סוגות השיח הקיימות ברמה מפותחת יותר בקרב ילדי הגן. נושאי השיח והמשחק היו לקוחים לעיתים קרובות מחיי היום-יום של הילדים. ארגון פינת הבובות לפי עקרונות ההגשה המרמזת תרם, ככל הנראה, להתפתחות המשחק והשיח בפינה ולהתנהלותם ברמה גבוהה כבר מראשית תקופת המחקר, בעת שהילדים היו צעירים.

במרוצת ארבעת חודשי המחקר נראו תהליכי התפתחות מרשימים של היכולות השפתיות והיכולות הפרגמטיות והחברתיות של הילדים, וככל שאלו התפתחו, הצטמצמה והלכה התלות בתיווך המטפלת. לסגנון התיווך ולאיכותו הייתה השפעה משמעותית על שיח העמיתים.

סטודנט, האקר ומה שביניהם

יוליה כץ

מומחית לאסטרטגיית הגנה בסייבר

מרחב הסייבר שבו פועלים "שחקנים" רבים מחייב את האקרים (פצחנים) לפתח תכונות ומיומנויות מיוחדות המאפשרות להם השגת יעדים באופן יעיל ואפקטיבי במיוחד.

תהליך החינוך והקניית הכשרה והשכלה בישראל הוא ארוך, מבוסס על עקרונות תבניתיים, כפוף לחובה האתית והחוקית. במהלך ה"מסע" הסטודנט מתנהל על פי קריטריונים מוגדרים, כגון תנאי קבלה, סילבוס, ציון, היררכיה פדגוגית. לעומת זאת, בעולם התקיפה בסייבר האקרים אינם כפופים לחובות האתיות והחוקיות, והם פועלים מתוקף כוחות וערכים, כגון השגות בלתי מתפשרות, חשיבה ביקורתית, סקרנות, יצירת הזדמנויות, ניצול חכם של העיתוי ומהירות התגובה, נחישות בהשגת היעד המדויק, שיתופיות של מקורות למידע וידע זמינים ונגישים ועוד.

ברוב המקרים מקובל לתאר את דמות האקר כשלילית: מפר החוק, פוגע בפרטיות האזרח וגונב את כספו.

המחקר האקדמי בוחן את הקווים לדמותו של האקר, את מאפייני האופי והמוטיבציה, והוא עוסק בשאלה כיצד ניתן למנף תכונות אלו לפיתוח ושיפור המיומנויות לטובת הצלחה בלימודים ובמערכת החינוך בכלל.

מחקר זה יאפשר התבוננות שונה וחשובה בהאקרים – גאונים שיש ללמוד מהם, ולא פושעים. מחקר זה בוחן לעומק את השימוש בתכונותיהם ואימוצם בקרב קהל הצעירים המבקשים להצליח בלימודים, ובהמשך אף להקנות ערכים חינוכיים לדור העתיד. המחקר מציג פרקטיקות חינוכיות המיישמות תכונות אלו, ובכך הוא יאפשר למידה מותאמת לאתגרי העתיד.

מקורות

- Baram, G. & Isaac Ben-Israel, I. (2019). The Academic Reserve: Israel's Fast Track to High-Tech Success. *Israel Studies Review* 34, No. 2.
- Kuehl, Daniel T. (2009). From Cyberspace to Cyberpower: Defining the Problem. In Franklin D. Kramer, Larry K. Wentz & Stuart H. Starr (Eds). *Cyberpower and National Security*. National Defense University Press, Washington, D.C., Potomac Books.

"מנהיגות יוצאת לאור" ספר משותף של תלמידים עם לקויות ראייה וסטודנטיות מתוכנית המצוינים רג"ב

ורד יפלח-וישקרמן
המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

במסגרת תוכנית המצוינים (רג"ב) במכללת קיי נפגשו הסטודנטיות עם תלמידים בעלי לקויות ראייה בליווי המורות התומכות של התלמידים. במפגשים אלה הילדים כתבו סיפור קצר (עמוד עד עמוד ומחצה) בהנחייתם ובהדרכתם של הסטודנטים ולאחר הנחייה של איש מקצוע בלשון. נושא הכתיבה היה "מנהיגות". כל תלמיד בחר אירוע או דמות הקשורים לנושא זה לכתיבת סיפורו.

התוכנית מבוססת על הגישה הפדגוגית של "למידה מתוך שירות" (service learning) המיושמת ברחבי העולם מאז ראשית שנות השמונים של המאה שעברה. בבסיסה של גישה זו עומד קידום תהליך של למידה משמעותית הכולל שלושה מרכיבים: שירות קהילתי משמעותי; תהליכים מובנים של עיבוד ורפלקציה על ההתנסות; לימוד עיוני. נוסף להובלת תהליכים של למידה משמעותית, התוכנית מיועדת להעצים את הסטודנטים ולקדם מעורבות חברתית ואזרחית.

אוכלוסיית המחקר מנתה שתיים עשרה סטודנטיות מתוכנית המצוינים (רג"ב) מתחומי דעת שונים משנים ב' רג', תשע מורות תומכות המלוות את התהליך במפגשים בין הסטודנט והתלמיד ושנים עשר תלמידים בעלי לקויות ראייה ועיוורון מכיתות א' עד ט'. את ציוות הסטודנטית לתלמיד קבע האגף ללקויות ראייה בבאר שבע.

מטרת התוכנית הייתה לבדוק כיצד תוכנית ההתערבות משפיעה על תחושת התקווה של הסטודנטים לפני הפרויקט ולאחריו בעבודה עם תלמידים בעלי לקויות ראייה. תחושת התקווה נבדקה על ידי שאלון התקווה (Snyder, 2002). השאלון מתבסס על תיאוריית התקווה של Snyder ומטרתו להעריך את רמת התקווה כביטוי לתחושת הצלחה בתכנון הדרך למטרה ובכוח הרצון להגיע אליה.

בניתוח השאלונים נמצא שיפור מובהק וקרוב למובהק בתחושת התקווה על שני מרכיביה: חשיבה מכוונת מטרה וחשיבה מכוונת תהליך וכן בציון הכללי. מהשאלונים עלה כי בסיום התוכנית הסטודנטיות חשו שההיכרות עם תלמידים לקויי ראייה והעבודה איתם העלתה את הביטחון ביכולתן להתמודד עם תלמידים לקויי ראייה וללמדם.

מקורות:

Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. Psychological Inquiry, 13, 249-275.

תרומת תוכנית התערבות המשלבת משחק אנלוגיות במחשב לשיפור יכולת הכתיב

בקרב תלמידי כיתה ד'

הר-צבי שירלי ורן נוראל

מכללת תלפיות

תהליך הכתיבה הוא תהליך קוגניטיבי מורכב. בתהליך זה נדרשים דיוק והפקה שיטתיים של רצף האותיות המרכיבות את המילה ומעורבות בו יכולות לשוניות ומטה-לשוניות. תלמידים המודעים למבנה המילה, יישמו את הכללים בכתיבה יותר מתלמידים שלא יהיו מודעים לו. ככל שנקדים ללמד ידע זה בצורה מפורשת, הכתיבה תהיה מדויקת יותר. הקניה ותרגול של כללים מורפולוגיים משפרים את יכולת הכתיב (Sayeski, 2011). הוראת אנלוגיה היא אסטרטגיה מטה-קוגניטיבית המסייעת לתלמידים לאיית מילים שאינן מוכרות (הר-צבי, 2005).

מטרת המחקר הייתה לבדוק את תרומת תוכנית התערבות המשלבת משחק אנלוגיות מורפולוגיות במחשב לשיפור יכולת הכתיב. במחקר השתתפו 42 תלמידי כיתה ד' ממרכז הארץ. במבחני הפרה והפוסט הועברו שני מבחנים לבדיקת יכולות הכתיב של הנבדקים; מבחן זיהוי תבניות כתיב ומבחן הפקת תבניות כתיב (הר-צבי, 2005). משתתפי המחקר השתתפו בתוכנית התערבות שכללה עשרה מפגשים. קבוצת הניסוי למדה באמצעות משחק מחשב שנבנה לשם מחקר זה, והוא כלל אנלוגיות מורפולוגיות בתחום צורני התוספת. קבוצת הביקורת למדה לפי תוכנית הלימודים הרגילה.

בסיום המחקר נמצאו הבדלים מובהקים בין קבוצת הניסוי לקבוצת הביקורת ביכולת הכתיב הכללית וביכולת כתיבת צורני התוספת, אך לא ביכולת כתיבת שורשים. במילים אחרות, אימון מורפולוגי שיפר את יכולת הכתיב בצורני התוספת אך לא בשורשים.

למחקר זה תרומה מעשית חשובה. בעבר לא הקדישו זמן ומשאבים להוראת האיות בכיתות הנמוכות בשל ההנחה שתלמידים רוכשים את היכולת לאיית בצורה טבעית, כשם שהם רוכשים את היכולת לדבר. במחקר זה נמצא כי אימון באמצעות אנלוגיות מורפולוגיות משפר את יכולת הכתיב ומקצר את תהליך רכישת יכולת הכתיב. ילדים שישלטו באופן מלא במיומנויות הכתיב, יגיעו לאוטומטיזציה בכתיבה, יוכלו להשקיע את מירב המשאבים המנטאליים לדבר העיקרי, היינו ההבעה בכתב.

מקורות

הר-צבי (הכהן), ש' (2005). **אימון מטה קוגניטיבי בפתרון אנלוגיות לשוניות והשפעתו על יכולת האיות**. (עבודת גמר לקבלת תואר דוקטור לפילוסופיה). רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.

Sayeski, K.L (2011). Effective Spelling Instruction for Students with Learning Disabilities. *Intervention in School and Clinic*, 47 (2), 75-81.

תפיסות של מורים למתמטיקה לגבי התנסותם במבחני בגרות פנימיים בתהליכי הערכה חלופית

אליק פלטיק
האוניברסיטה העברית

מנאר עג'אוי
המכללה האקדמית לחינוך "אורנים"

בישראל מקצוע המתמטיקה מתבסס על הערכה חיצונית באמצעות מבחני הבגרות הממשלתיים. בשנים האחרונות נוספה הערכה פנימית אשר ביקשה לבחון את הישגי התלמיד במסגרת 3 יח"ל במתמטיקה בשאלון 801. הדעות לגבי הערכה פנימית חלוקות. מחד יש הטוענים כי תפיסות המורים ועמדותיהם משפיעות על האובייקטיביות של ההערכה (Camargo, & Ruthven, 2014). מאידך יש הטוענים כי למידה משמעותית ורלוונטית בעלת ערך ללומד ולמלמד מקורה בהערכה הפנימית (משרד החינוך, 2014). לכן, למחקר הבודק שינוי כלל מערכתי ייחודי בשיטות הערכה יש חשיבות רבה.

מטרת המחקר: בחינת תפיסות המורים בהערכה פנימית והתחקות אחר חשיבת המורים, אחר מאפייני ההערכה והפעולות המתבצעות, וזאת כדי לסלול דרך לכלים לשיפור ההערכה וההישגים בקרב התלמידים.

שיטת המחקר: מחקר איכותני פנומנולוגי הכולל ראיונות עומק חצי מובנים לתשעה מורים למתמטיקה משישה בתי ספר תיכוניים במגזר הערבי. הראיון בחן את עמדות המורה כלפי שיטות הערכה שונות, את מגוון הדרכים שבהן תלמידים נבחנים במתמטיקה בשאלון 801, ואת מאפייני ההערכה בבית הספר השונים.

ממצאי המחקר העלו כי בבתי הספר קיימות מספר שיטות היבחנות בשאלון 801: (א) הערכה על בסיס מבחנים ובחנים תקופתיים לאורך שנת הלימודים; (ב) בחינה על בסיס פרויקט חקר; (ג) הערכת מטלות ועבודות כיתה, משימות בית (קבוצתיות ואישיות).

נוסף לכך נמצא כי דעות המורים לגבי שאלון 801 היו חלוקות: (1) מרבית המורים תופסים את שיטת ההערכה הפנימית כחיובית ואף עדיפה על פני הערכה חיצונית/מסורתית בשל מהימנותה ויכולתה לשקף את יכולות התלמיד בהתחשב במתעברים חיצוניים; (2) היו שטענו כי לגורמים חיצוניים אין יכולת לתאם בין מאפייני התלמיד ושיטת ההערכה, ולכן יש להקטין את חלקם בהערכה; (3) לחלק מהמורים יש קושי בהבנת המהות והתכלית של ביצוע הערכה פנימית.

מסקנות: יש לקיים הדרכות מקיפות ולהקנות כלים מעמיקים אשר יאפיינו את תהליך ההערכה הפנימית, את מהותה ואת חשיבותה. יש למקד מורים ביכולת לבצע התאמות בין כלי ההערכה לבין התלמיד ומאפייניו.

מקורות:

משרד החינוך (19/06/2014). הבהרות למתווה ההיבחנות החדש במתמטיקה 3 יחידות לימוד לתלמידים המתחילים את לימודיהם בכתה י' בשנת הלימודים תשע"ה. מדינת ישראל: משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף מדעים, הפיקוח על הוראת המתמטיקה. אוחזר מתוך

http://meyda.education.gov.il/files/HighSchool/matematika_26062014.pdf

Camargo, M., & Ruthven, K. (2014). Assessment practices in secondary-school mathematics teaching in Brazil. In Pope, S. (Ed.) *Proceedings of the 8th British Congress of Mathematics Education 2014*. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Melise_Camargo/publication/270890435_Assessment_Practices_in_Secondary-school_Mathematics_Teaching_in_Brazil/links/54b7e8370cf269d8cbf58d4b.pdf.

הפרופיל הפסיכולוגי של היזם החברתי

הילה כהן

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

המושג "יזמות חברתית" פרץ בשנים האחרונות הרבה מעבר לגבולותיו הראשונים ונעשה הביטוי "החם" ביותר של העשור (Bernholz, 2011). יזמים חברתיים הם המרכיב הראשון והמרכזי "ביזמות חברתית", אך מאפייניהם האישיים והאישיותיים כמעט שלא נחקרו. על כן, מטרתנו של מחקר זה היא בראש ובראשונה לשרטט פרופיל אישי, אישיותי ומוטיבציוני ליזם החברתי. המסגרת התיאורטית של המחקר כוללת תיאוריות פסיכואנליטיות בהקשר של בחירת קריירה ותיאוריה פסיכואנליטית אקזיסטנציאלית. שיטות המחקר מעורבות – איכותניות וכמותיות (mixed) method. החלק האיכותני מבוסס על ניתוחי תוכן וצורה של עשרים וארבעה ראיונות עומק מסוג "סיפורי חיים" והחלק הכמותי מבוסס על 184 שאלונים שהועברו ליזמים חברתיים ועסקיים.

הנתונים נותחו באמצעות ניתוחי שונות דו־משתנים ורב־משתנים, והם מצביעים על הבדלים בין יזמים חברתיים לעסקיים במוטיבציות, במאפייני רקע ובאישיות. מהניתוח עולה כי היזמים החברתיים קרובים במאפייניהם האישיותיים ליזמים בכלל ואילו היזמים העסקיים קרובים במאפייניהם למנהלים. ניתוחי תוכן וצורה של החלקים האיכותניים מעלים סביבות שונות אשר יוצרות פסיפס אקולוגי, התפתחותי וייחודי ליזם החברתי. כך נראה כי היזמות החברתית נבנתה על בסיס מניעים וצרכים, ואילו אצל היזם סללו דינמיקה משפחתית, חוויות בילדות וחוויות מכוננות בבגרות את הדרך לביטוייה הספציפי. חקירת היבטים מוטיבציוניים ביזמות החברתית מעלים גורמים פנימיים הנכללים כגורמי משיכה (Pull-Factor), כמו "חרדה לדורות הבאים".

ממצאים אלו מציגים תופעה שיש עימה הבטחה ברמה החינוכית, החברתית והכלכלית. ברמה החינוכית והחברתית – הם מציגים גישה ערכית החותרת לאפשר חדשנות ומצוינות תוך שמירה על כבוד האדם והעמדת צרכיו במרכז, וברמה הכלכלית – הניסיון לשלב אוכלוסיות מוחלשות בחברה. ברמה התיאורטית תרומתו של המחקר ביצירת שילוב חדשני בין תיאוריה פסיכואנליטית לאקזיסטנציאלית. כל אלה ותרומת המחקר לתיאוריה ולפרקטיקה של החינוך ידונו בהרצאה.

תוכנית התערבות לקריאת ספרים עם פעוטות בחברה הבדואית בנגב: שותפות בין האקדמיה לקהילה

סמר אלדינה, אמאל אבו סעד, מרים אלחמאמדה, יהודית זמיר, הוידה אלהואשלה

המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

החברה הבדואית בדרום מתמודדת עם אתגרים רבים, ביניהם עוני, אישוויון מגדרי והישגים לימודיים נמוכים (Rudnitzky & Abu Ras, 2012). אחד הגורמים להישגים הנמוכים בתחומי השפה והאוריינות, החל מהגיל הרך, הוא מיעוט בקריאת ספרים עם פעוטות וילדים (פיין, ארם, וזיו, 2014; OECD, 2012). קריאת ספרים לילדים תורמת להתפתחותם השפתית, הקוגניטיבית והרגשית-חברתית והיא קשורה להישגים לימודיים.

לפיכך, פיתחה תוכנית ההכשרה לגן במכללת קיי תוכנית התערבות המבוססת על שותפות בין המכללה לקהילה, ומטרתה – העשרת חוויית קריאת הספרים עם פעוטות במעונות יום. התוכנית כוללת הכשרה של סטודנטיות במכללה לתכנון, העברה של עשרה מפגשי קריאת ספרים עם פעוטות ומודלינג למחנכות במעונות. נוסף לכך, כל פעוט קיבל ארבעה ספרים במתנה לקריאה עם ההורים בבית. בשנתה הראשונה (2018-2019) פעלה התוכנית באחד עשר מעונות בשבעה יישובים והשתתפו בה 256 פעוטות ו-17 סטודנטיות. יישום התוכנית לווה במחקר הערכה איכותני שכלל תצפיות במפגשים, ראיונות עם מחנכות במעונות וקבוצות מיקוד עם סטודנטיות.

הממצאים העיקריים מצביעים על עלייה בתדירות קריאת ספרים לפעוטות במעונות ובבתים, וכן על יכולתן של הסטודנטיות להוביל את התהליך. הסטודנטיות דיווחו על חוויה אישית ומקצועית מעצימה ועל רצון ואמונתן ביכולתן להוביל שינויים חינוכיים וחברתיים בקהילות שלהן בעקבות התוכנית. המחקר מצביע ראשית על היעילות של תכנון תוכניות המותאמות לאפיונים ולצרכים של החברה הבדואית. כמו כן, הממצאים מאירים את הפוטנציאל לשינוי חינוכי-חברתי הטמון בשותפות אקדמיה-קהילה, הכוללת הכשרה של סטודנטיות בדואיות להשתלבות בתפקידים מובילים בתוכניות חינוכיות וחברתיות בקהילות שלהן. תוכנית זו, המתוכננת להימשך, ותוכניות נוספות המושתתות על עקרונות דומים עשויות לתרום לצמצום פערים התפתחותיים ולימודיים בין ילדים בדואים לילדים ישראלים אחרים.

מקורות

OECD, (2012). *Let's Read Them a Story! The Parent Factor in Education*,

PISA, OECD Publishing.

Rudnitzky, A., & Abu Ras, T. (2012). *The Bedouin Population in the Negev* [Ebook].

The Abraham Fund Initiatives.

פיין, י', ארם, ד' וזיו, מ' (2014). קידום הבנה רגשית-חברתית של ילדים באמצעות קריאת ספרים

משותפת: ממחקר ליישום. בתוך: ע' רביב ו-ר' בולס (עורכים). **הייעוץ החינוכי כיום: חומר למחשבה ולמעשה**

(עמ' 15-32). ישראל: ספרית הפועלים ומל"א.